

Biznes fəaliyyətinin stimullaşdırılması mexanizmlərinin əsas istiqamətləri

¹ **Murad Alakbarzadeh**

<https://doi.org/10.69760/gsrh.0250206028>

Xülasə: Bazar mühitinin qeyri – müəyyənliyi iqtisadi münasibətlərin subyektlərindən bazarda baş verən proseslərin dərin təhlilini aparmağı tələb edir. Biznes subyektləri digərləri ilə aralarında yaranan münasibətlərin müxtəlifliyinə görə daim dəyişən şəraitdə fəaliyyət göstərirlər. Hüquqi təminatın qeyri – səlisliyi, bazar və informasiya infrastrukturunun kifayət səviyyədə inkişaf etməməsi, iqtisadi həyatda baş verən dalğalanmaların artması, maliyyə – kredit sistemindəki problemlər, əsas istehsal strukturlarının təsərrüfat əlaqələrinin zəif inkişaf etməsi iqtisadi sabitliyi pozan amillər sırasındadır. Beləliklə, təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyəti xarici mühitin qeyri – müəyyənliyi şəraitində həm obyektiv, həm də subyektiv səbəblərdən geniş iqtisadi təhlillərin aparılmasını şərtləndirir.

İqtisadiyyatda təsərrüfat subyektlərinin iqtisadi sabitliyi digər hallarla yanaşı, kollektivin mövqelərinin sabitliyinə, insanların həyat səviyyəsinə, innovasiyalara, yerli istehsalçıların dünya və daxili bazarlarda rəqabət qabiliyyətinə müsbət təsir göstərir. Bu baxımdan yeni yaradılan istehsal strukturları əsasən bazar şəraitində stabil fəaliyyət göstərmək, bazar mövqelərini saxlamaq, daxili istehlakçıları qorumaq və istehsal aparatını müasir tələblər əsasında saxlamaqda maraqlıdır.

Biznes subyektlərinin iqtisadiyyatının ümumi vəziyyətinin, struktur dəyişikliklərinin, əsas fəaliyyət növlərinin resurs təminatının, daxili bazar tələbinin vəziyyətinin öyrənilməsi göstərir ki, milli iqtisadiyyatdakı dayanıqlığın artırılması yeni iqtisadi modelə keçidlə əlaqədar olaraq innovativ inkişafa əsaslanan artım, biznes subyektlərinin iqtisadi dayanıqlığının təmin edilməsi üçün nəzəri və metodoloji əsasların işlənib hazırlanmasını tələb edir. Bu istiqamətdə biznes subyektlərinin idarəetmə mexanizmi, idarəetmə və marketinqi, dövlət müəssisələrinin yenilənmiş sosial-iqtisadi münasibətlər sistemi ilə səhmdar cəmiyyətlərə çevrilməsi zamanı struktur yenilənməsi öz əhəmiyyətini qoruyur.

Açar sözlər: *biznes, istehsalçı, investisiya, strategiya, səmərəlilik, innovasiya*

Giriş

Biznes fəaliyyətinin inkişafı bilavasitə ona dövlət dəstəyinin göstərilməsi, o cümlədən stimullaşdırıcı tədbirlərin tətbiqi ilə mümkündür. Qeyd etmək lazımdır ki, biznes subyektlərinin iqtisadi vəziyyətinə bazarın özünütənzimləmə mexanizmləri ilə yanaşı, fəaliyyət göstərdikləri

¹ Alakbarzade, M. Master's Student, Department of Agribusiness, Management and Marketing, Azerbaijan State Agrarian University, Azerbaijan. Email: muradlkbrzad@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-1227-6533>

sahənin spesifik xüsusiyyətləri də əhəmiyyətli dərəcədə təsir edir. Bu baxımdan biznesin inkişafının stimullaşdırılması mexanizmi ilk növbədə istehsalın iqtisadi səmərəliliyinin artırılmasına yönəlmiş tədbirləri, eləcə də bu proseslərin iqtisadi alətlərlə dəstəklənməsini özündə birləşdirir. Bazarda aktiv tənzimləmə siyasətindən müəyyən qədər kənarlaşma isə nəticə etibarilə iqtisadi stimullaşdırmanın məqsədlərinin və fəaliyyət istiqamətlərinin təkmilləşdirilməsini obyektiv zərurətə çevirir (İsmayilov, 2019).

Aparılan araşdırmalar göstərir ki, biznes subyektlərinə dövlət dəstəyinin səviyyəsi ilk növbədə bazarın özünütənzimləmə mexanizminin əsas elementi olan sərbəst qiymətlərin tətbiqi ilə əlaqədardır. Sərbəst qiymətlər bazar tərəfindən müəyyən edilir və onların formalaşması tələb və təklifin nisbətindən asılıdır. Bu proseslər obyektiv xarakter daşısa da, nəzərə almaq lazımdır ki, mövcud şəraitdə fəaliyyət göstərən əmtəə istehsalçılarının iqtisadi maraqları hər zaman sərbəst qiymətlər mexanizmi ilə uzlaşmır. Belə bir şəraitdə qiymətlərin dövlət tərəfindən tənzimlənməsinə daha çox diqqət yetirilməsi zəruri hesab olunur. Xüsusilə təminatlı qiymətlər sisteminin tətbiqi, əmtəə və tədarük intervensiyalarının həyata keçirilməsi aktuallıq kəsb edir. Hazırda biznesin inkişafının stimullaşdırılması mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi baxımından təminatlı və məqsədli qiymətlərdən, eləcə də girov əməliyyatları və intervensiyalar çərçivəsində qiymət alətlərindən istifadə vacib tədbirlər sırasında yer alır (Amrahov, Mahmudov, Aliyev, Hacıyeva, 2022).

Qiymətlərin tənzimlənməsinə yönəlmiş tədbirlər əsasən qiymət səviyyəsinə iqtisadi vasitələrlə təsir göstərilməsini nəzərdə tutur. Məlum olduğu kimi, qiymətlər istehsal xərclərini və mənfəəti əks etdirməlidir. Lakin bəzi hallarda bazar qiymətləri istehsalçıların nəinki mənfəət əldə etməsinə, hətta istehsal xərclərinin ödənilməsinə belə imkan vermir. İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, qiymət mexanizminin təkmilləşdirilməsi məqsədlə minimum və maksimum qiymətlərin tətbiqi zəruridir. Bu qiymət səviyyələri xüsusilə böhranlı vəziyyətlərdə yaranan problemlərin aradan qaldırılmasına xidmət edir və həm istehsalçıların, həm də istehlakçıların sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasında mühüm rol oynayır (Amrahov, Mirzazadeh, Guliyeva, Gazanfarova, 2024).

Biznesin inkişafının stimullaşdırılması mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi kontekstində qiymət səviyyəsinin tənzimlənməsinə yönəlmiş tədbirlər istehsalçı və istehlakçı maraqlarının optimal şəkildə qorunmasına xidmət etməlidir. Bu baxımdan istehsalçıların çəkdiyi xərclərin müəyyən hissəsinə dövlət dəstəyinin göstərilməsi bazarda qiymətlərin optimallaşdırılması üçün əlverişli şərait yarada bilər. Məlumdur ki, istehsal xərcləri strukturunda maddi-texniki resurslar, elektrik enerjisi və digər istehsal amilləri mühüm xüsusi çəkiyə malikdir. Dövlət tərəfindən bu resursların əldə edilməsinə çəkilən xərclərin müəyyən hissəsinin kompensasiya edilməsi məhsul vahidinin istehsalçı üçün daha aşağı maya dəyəri ilə başa gəlməsinə şərait yaradır ki, bu da bazarda qiymətlərin sabitləşməsində əhəmiyyətli rol oynayır. Beləliklə, qiymətlərin tənzimlənməsi istiqamətində görülən tədbirlər əsasən iki formada həyata keçirilməlidir: bir tərəfdən əmtəə istehsalçıları üçün təminatlı və məqsədli qiymətlərin tətbiqi, digər tərəfdən isə istehsal xərclərinin müəyyən hissəsinin kompensasiya olunması yolu ilə qiymət səviyyəsinin sabitləşdirilməsi (Amrahov, 2014).

Əsas hissə

Biznesin inkişafının stimullaşdırılması mexanizminin təkmilləşdirilməsinə istiqamətlənmiş tədbirlər çərçivəsində subsidiyalaşdırma mühüm əhəmiyyətə malikdir. Dövlət büdcəsindən biznes subyektlərinə subsidiyaların verilməsi, ilk növbədə zərərlərin kompensasiya edilməsinə yönəlidir. Qeyd etmək lazımdır ki, büdcə subsidiyalarının verilməsi müsbət hal kimi qiymətləndirilməlidir. Eyni zamanda biznes qurumlarının büdcə hesabına subsidiyalaşdırılması bütövlükdə bu sahəyə dövlət yardımının göstərilməsi baxımından kifayət qədər uğurlu praktika hesab edilə bilər. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, bu sahədə müəyyən təkmilləşdirmə tədbirlərinin həyata keçirilməsinə ehtiyac vardır. Daha doğrusu, bu tədbirlər biznesin inkişafının iqtisadi mexanizminin müasir tələblərə uyğunlaşdırılmasında mühüm rol oynaya bilər (Mirzazade, 2023).

Təbiidir ki, həyata keçirilən tədbirlər fəaliyyət göstərən biznes qurumlarının stimullaşdırılmasında motivasiya meyllərini artırır. Bu baxımdan subsidiyaların verilməsi prosesi çoxşaxəli və kompleks sistem kimi formalaşdırılmalıdır. Biznesin inkişafının stimullaşdırılması tədbirlərinin təkmilləşdirilməsi çərçivəsində sahənin investisiya cəlbediciliyinin yüksəldilməsinə və investisiya proseslərinin gücləndirilməsinə yönəlmiş tədbirlərin həyata keçirilməsi mühüm əhəmiyyət daşıyır. Daha doğrusu, biznesin inkişafının iqtisadi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi dövlətin investisiya siyasəti ilə dəstəklənməlidir. Bu baxımdan dövlətin biznes subyektlərinin maraqları nəminə, onların inkişafına yönəlmiş investisiya siyasətinin reallaşdırılması xüsusi əhəmiyyətə malikdir (Мирзазаде, 2022).

Biznesin inkişafının stimullaşdırılması mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər çərçivəsində dövlətin investisiya siyasəti, ilk növbədə sahənin investisiya cəlbediciliyinin yüksəldilməsinə yönəlməlidir (Mirzazade, Camalov, 2025). İnvestisiya cəlbediciliyinin yüksəldilməsini şərtləndirən əsas amillərdən biri xüsusilə regionlarda sosial-iqtisadi şəraitin yaxşılaşdırılması, eləcə də xarici investorların fəaliyyət göstərməsi üçün hüquqi, iqtisadi və siyasi şəraitin qənaətbəxş olmasıdır. Xarici investorun regionda fəaliyyət göstərməsi və müəyyən müddət ərzində yaşaması üçün zəruri istehsal və sosial infrastrukturun mövcudluğu və müasir tələblərə cavab verməsi mühüm şərt hesab edilir (Amrakhov, Karimov, Karimova, 2022).

Bu məqsədlə regionlarda yol və nəqliyyat infrastrukturunun müasir tələblərə cavab verməsi, qaz, su və elektrik enerjisi təminatının yaxşılaşdırılması, rabitə və kommunikasiya xidmətlərinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, internet xidmətlərinin davamlılığının təmin edilməsi sosial infrastruktur baxımından mövcud tələblərin ödənilməsinə şərtləndirir. Bundan əlavə, regionlarda investisiya fəaliyyəti üçün hüquqi və iqtisadi şəraitin yaradılması da vacibdir. Belə ki, qoyulan investisiyaların hüquqi baxımdan qorunması, bazar infrastrukturalarının mövcudluğu və digər institusional amillər investisiya cəlbediciliyini müəyyən edən əsas şərtlərdən biri kimi çıxış edir. Ümumilikdə investisiya cəlbediciliyinin artırılması üçün sosial, iqtisadi və siyasi şəraitin yaxşılaşdırılması, güzəştli vergi rejiminin tətbiqi əsas amillər sırasındadır və bu, xarici investorların regionlarda layihələr hazırlamasını stimullaşdırır (Mirzazade, 2025).

Biznes sferasında investisiya proseslərinin aktivləşdirilməsi və investisiya cəlbediciliyinin yüksəldilməsi məqsədlə aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsi vacib hesab edilir (Isakov, 2010):

- investisiya layihələrinin iştirakçılarının məsuliyyəti ilə bağlı müvafiq mexanizmlərin yaradılması;
- investor əmlakının girov qoyulması ilə bağlı risklərin sığortalanması və investorların mülkiyyətinə təminat verən regional investisiya sistemlərinin inkişaf etdirilməsi;
- investisiya layihələrinin maliyyələşdirilməsində regional büdcələrin pay formasında iştirakı;
- investorlar üçün güzəştli vergi rejiminin tətbiqi;
- vergilərin ümumi səviyyəsinin azaldılmasına yönəlmiş inkişaf strategiyasının seçilməsi;
- investisiya qanunvericiliyinin davamlı olaraq təkmilləşdirilməsi;
- iri investisiya layihələrinin kreditləşdirilməsini təmin edən və investisiya resurslarının regionlar üzrə təmərküzləşməsinə imkan verən bank sisteminin təkmilləşdirilməsi (Ekimova, 2013);
- iqtisadiyyatın investisiyalaşdırılması ilə bağlı regionlararası proqramların hazırlanması və reallaşdırılması;
- bazar infrastrukturalarının inkişafının idarə edilməsi və yeni institusional formaların, o cümlədən kommersiya banklarının və kredit-investisiya şirkətlərinin yaradılması (Zubareva, Pilipenko, 2016);
- respublika və region səviyyəsində qiymətli kağızlar bazarının inkişaf etdirilməsi.

Biznesin investisiyalaşdırılması özünəməxsus prioritet istiqamətlər üzrə həyata keçirilməlidir. Bu prioritetlər istehsal olunan məhsulların daxili və xarici bazarlarda rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsinə xidmət etməlidir. Bu məqsədlə biznes subyektlərinin texnoloji cəhətdən məhsuldar resurslarla təmin edilməsi, elmi-texniki tərəqqinin ən son nailiyyətlərinin istehsalata tətbiqinin stimullaşdırılması ön plana çəkilməlidir (Gazizov, 2014).

Aparılan tədqiqatlar göstərir ki, innovasiya yönümlü dəyişikliklərin həyata keçirilməsi və elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətlərinin istehsalda tətbiqi investisiya aktivliyinin yüksəldilməsinə, investisiya mühitinin yaxşılaşdırılmasına və regionların investisiya cəlbediciliyinin artmasına müsbət təsir göstərir. Bu məqsədlə elmi-tədqiqat işlərinin dövlət tərəfindən maliyyələşdirilməsi mexanizminin təkmilləşdirilməsi, alternativ maliyyə mənbələrinin cəlb edilməsi, ekoloji təmiz və resursqoruyucu texnologiyalara yönəlmiş tədqiqatların aparılması, elmi-texniki məhsullar bazarının formalaşdırılması və innovasiya məhsullarına tələbin stimullaşdırılması məqsədəuyğun hesab olunur (Dewanta, Sidiq, 2023; Yermekova et al., 2024).

Aparılan araşdırmalar onu göstərir ki, investisiya aktivliyinin artırılması və innovasiya yönümlü məhsul istehsalının genişləndirilməsi məqsədlə həm dövlət, həm də regional səviyyədə

qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi zəruridir. Bu sahədə normativ-hüquqi bazanın müasir beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması və icra mexanizmlərinin formalaşdırılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir (Abbasova et al., 2025).

Nəticə

Biznesin inkişafının stimullaşdırılması mexanizminin təkmilləşdirilməsinə istiqamətlənmiş tədbirlər çərçivəsində istehsalın dövlət tərəfindən idarə edilməsinin əsas mexanizmlərinə investisiya mexanizmləri şamil edilir. İnvestisiya mexanizmi daxili və xarici investisiyaların cəlb edilməsinə istiqamətlənmiş məqsədyönlü fəaliyyəti özündə əks etdirir ki, bu da son nəticədə məhsul istehsalı sahələrinin genişləndirilməsinə və ərzaq bazarında yerli əmtəə istehsalçılarının xüsusi çəkisinin davamlı artımına əlverişli şərait yaradır (Mirzazadə, 2025).

Aparılan tədqiqatlar göstərir ki, inkişaf etmiş ölkələrin praktikasında investisiyaların idarə edilməsinə yönəldilmiş tədbirlər daha məqsədyönlü xarakter daşıyır. Bu, ilk növbədə qoyulmuş vəsait nəticəsində əldə edilən mənfəətin maksimumlaşdırılmasına xidmət edir. Təbii ki, bütün bunlar investisiya layihələrinin genişləndirilməsinə, məhsul istehsalına çəkilən xərclərin azaldılmasına və istehsal potensialından səmərəli istifadə edilməsinə şərait yaradır (Ariabod, Moghaddasi, Zeraatkish, Mohammadi, 2019).

Biznesin inkişafının stimullaşdırılması mexanizminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı xarici ölkələrdə kifayət qədər geniş təcrübə toplanmışdır. Fikrimizcə, bu təcrübədən iqtisadi sistemin tipindən və xarakterindən asılı olaraq istifadə edilməsi ölkəmizin strateji maraqları baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir (Mирзазаде, 2023). Təhlil göstərir ki, inkişaf etmiş ölkələr sırasında ABŞ-da biznes fəaliyyətinin inkişafına xüsusi diqqət yetirilir və bu diqqət daha çox biznes sferasının iqtisadi mexanizminin təkmilləşdirilməsinə yönəlmiş davamlı tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə müşahidə olunur. ABŞ-da bu siyasətin prioritetlərinə aşağıdakılar daxildir (Amrahov, 2015):

- xarici ticarətin tənzimlənməsi;
- biznesin dəstəklənməsi;
- bazar infrastrukturalarının formalaşdırılması;
- ətraf mühitin mühafizəsi;
- əhalinin ekoloji cəhətdən təmiz məhsul istehlakı ilə təmin edilməsi;
- integrasiya siyasəti.

Ticarətin tənzimlənməsi siyasəti bir qayda olaraq xarici bazarlara çıxışın təmin edilməsi və daxili bazarlarda yerli istehsalın xüsusi çəkisinin artırılmasına yönəlmiş tədbirlərlə müşayiət olunur. Bundan əlavə, ixracın genişləndirilməsinə istiqamətlənmiş bazar strategiyası məhsulun maya dəyərinin azaldılmasına, satış bazarlarının genişləndirilməsinə və yerli istehsalçıların məhsul istehsal həcmünün artırılmasına xidmət edir. Bu prinsip əsasən bazarın genişləndirilməsi yolu ilə

həyata keçirilir və yeni ticarət razılaşmalarının bağlanması, habelə daxili aqrar və xarici ticarət siyasətinin optimal sintezi vasitəsilə reallaşdırılır (Mirzazadeh, Zeynalli, 2024).

Xarici ölkələrdə, o cümlədən ABŞ-da və Kanadada biznesin inkişafının stimullaşdırılması mexanizminin təkmilləşdirilməsinə yönəlmiş tədbirlər çərçivəsində istehsalın intensivləşdirilməsinə xüsusi diqqət yetirilir. Bu prosesdə dövlətin məqsədyönlü maliyyələşmə proqramları mühüm rol oynayır. Dövlət daha çox investisiya struktur proqramlarının həyata keçirilməsinə maliyyə vəsaiti ayırır ki, bu da infrastrukturun modernləşdirilməsinə, emal sənayesinə və ticarət sektoruna investisiyaların artırılmasına xidmət edir (Amrahov, Mirzazadeh, Taghiyev, Muradov, Hamidov, Karimova, 2023).

Ətraf mühitin qorunmasına yönəlmiş tədbirlər də biznesin inkişafı ilə paralel şəkildə həyata keçirilir. Bu zaman ətraf mühitin mühafizəsi üzrə kompleks tədbirlər reallaşdırılır və əmtəə istehsalçılarının ekoloji cəhətdən təmiz məhsul istehsalına üstünlük verməsini təşviq edən maliyyələşmə proqramları tətbiq edilir. Bütün bunlar nəticə etibarilə ekoloji təmiz məhsulların istehlakının artmasına və əhalinin yaşayış səviyyəsinin yüksəldilməsinə xidmət edir.

Ekoloji cəhətdən təmiz məhsul istehsalı məhsulun keyfiyyətinin yüksəldilməsinə və istehsal prosesində zərərli kimyəvi vasitələrdən istifadənin azaldılmasına şərait yaradır. Bu baxımdan əmtəə istehsalçılarının ekoloji təmiz məhsul istehsalı üzrə büdcə dəstəyinin artırılması və kompleks maliyyələşmə proqramlarının həyata keçirilməsi vacibdir. ABŞ-da, Kanadada və Avropa Birliyi ölkələrində bu məqsədlə federal və regional proqramlar tətbiq olunur və onların əsas məqsədi ətraf mühitin qorunması və əhalinin ekoloji cəhətdən təmiz məhsullarla təmin edilməsidir (Amrahov, Rahimli, Mirzazadeh, Ibrahimli, Valizadeh, 2023).

Aparılan araşdırmalar göstərir ki, biznesin inkişafının stimullaşdırılması mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi çərçivəsində güzəştli kreditlərin verilməsi də mühüm əhəmiyyətə malikdir. İnkişaf etmiş ölkələrdə bu tədbirlər əsasən iki istiqamətdə həyata keçirilir. Birinci istiqamət dövlət tərəfindən ixtisaslaşmış kredit təşkilatlarının yaradılması və onların vasitəsilə əmtəə istehsalçılarının güzəştli kreditlərin verilməsidir. İkinci istiqamət isə kredit kooperativlərinin yaradılmasına iqtisadi və təşkilati dəstəyin göstərilməsi ilə xarakterizə olunur. Dövlət bu kredit qurumlarının nizamnamə kapitalının formalaşdırılmasında və kredit faizləri ilə bazar faizləri arasındakı fərqi kompensasiyasında mühüm rol oynayır (Amrahov, Narimanov, Hajiyeva, Mirzazadeh, Ismayilova, Osmanova, 2025).

Bundan əlavə, dövlət tərəfindən kredit birliklərinin və kredit ittifaqlarının yaradılması təşviq edilir və inkişaf etmiş ölkələrdə bu mexanizmlər kredit resurslarına olan tələbatın təxminən 50–60%-nin ödənilməsinə təmin edir. Dövlət tərəfindən bu qurumların güzəştli şərtlərlə və ilkin nizamnamə kapitalının büdcə hesabına ödənilməsi ilə yaradılması əmtəə istehsalçılarının kapital resurslarına çıxışını asanlaşdırır. Bu fəaliyyət kommersiya xarakteri daşıyır və əsasən kənd təsərrüfatı istehsalçılarının mövsümi xərclərinin maliyyələşdirilməsinə yönəlir (Amrahov, 2022).

Biznesin inkişafının stimullaşdırılması mexanizminin təkmilləşdirilməsi tədbirlərinin kompleks və çoxşaxəli xarakter daşması vacibdir. Bu çərçivədə əmtəə istehsalçılarının xarici rəqabətin mənfə

təsirlərindən iqtisadi vasitələrlə qorunması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Dünya təcrübəsində bu mexanizmin əsas elementlərindən biri gömrük rüsumlarıdır. Daxili bazarın qorunması məqsədilə gömrük mexanizminin təkmilləşdirilməsi, mövsümi gömrük rüsumlarının tətbiqi, antidempinq tədbirlərinin həyata keçirilməsi və zəruri hallarda idxal-ixrac prosesinin tənzimlənməsi xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Təhlil göstərir ki, tarif və qeyri-tarif tənzimləmə daxili bazarın müdafiəsinə və yerli istehsalçıların bazar payının artırılmasına xidmət edir (Mirzəzadə, 2025).

Gömrük rüsumlarının təkmilləşdirilməsi əsasən mövsümi xarakter daşıyır və bu, daxili bazarda qiymətlərin sabitləşməsinə şərait yaradır. Bununla belə, bu rüsumlar daimi xarakter daşımır və xarici məhsulların ölkəyə girişini tam məhdudlaşdırmır (Vodyasov, 2016).

Biznesin inkişafının stimullaşdırılması mexanizminin təkmilləşdirilməsi çərçivəsində xarici partnyorlarla inteqrasiya və kooperasiya münasibətlərinin təşviqi də mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Dövlətin bu prosesdə aktiv iştirakı vacibdir. Avropa Birliyi ölkələrinin təcrübəsi göstərir ki, dövlətlərarası razılaşmalar elmi-texniki və iqtisadi əməkdaşlığın genişlənməsinə, yerli istehsalçıların xarici firmalarla əlaqələrinin möhkəmlənməsinə şərait yaradır. Bu əməkdaşlıq mütərəqqi texnologiyaların tətbiqinə, innovasiyalı və ekoloji cəhətdən təmiz məhsul istehsalının artırılmasına imkan verir. Xarici firmaların beynəlxalq bazarlardakı təcrübəsindən yerli istehsalçıların istifadə etməsi ölkənin dünya bazarına səmərəli inteqrasiyası baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır (Mirzəzadə, 2023).

Biznesin inkişafının stimullaşdırılması mexanizminin təkmilləşdirilməsi məhsul ixracının genişləndirilməsi ilə də birbaşa əlaqəlidir. Dövlətin iqtisadi siyasəti çərçivəsində ixrac potensialının aktivləşdirilməsi və ondan səmərəli istifadə yerli məhsulların xarici bazarlara çıxış imkanlarını genişləndirir. Bu baxımdan istehsalçıların xarici bazarlara çıxış imkanlarının artırılması, təşkilati və institutsional mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi, beynəlxalq marketinq şəbəkələrinin yaradılması və kooperasiya münasibətlərinə institutsional dəstəyin verilməsi mühüm şərtlərdən biri hesab olunur.

Ədəbiyyat siyahısı

Abbasova, B., Hasanova, M., Guliyeva, G., Huseynov, A., & Mirzazadeh, N. (2025). Assessment of risk management systems in enterprises. *Porta Universorum*, 1(10), 70–78.

Amrahov, V. T. (2014). Improvement of the economic mechanism of the structural policy of the state in the agricultural market. *Theoretical & Applied Science*, 11(10, Special Issue), 471–476.

Amrahov, V. T. (2015). The institutional aspects of the formation of agricultural market. *Theoretical & Applied Science*, 10(30), 72–74.

Amrahov, V., Mahmudov, E., Aliyev, S., & Hajiyeva, S. (2022). Econometric analysis and assessment of factors affecting the efficiency of agricultural production. *Scientific Papers Series: Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, 22(3), 23–34.

- Amrahov, V. T., Mirzazadeh, N. G., Guliyeva, K. N., & Gazanfarova, J. V. (2024). Economic effectiveness and forecasting of scientific activity in Azerbaijan. *International Journal of Religion*, 5(7), 422–430.
- Amrahov, V. T., Mirzazadeh, N. G., Taghiyev, M. Z., Muradov, R. J., Hamidov, A. V., & Karimova, M. H. (2023). Modeling and forecasting of production in agriculture. *Journal of Law and Sustainable Development*, 11(7).
- Amrahov, V., Narimanov, N., Hajiyeva, S., Mirzazadeh, N., Ismayilova, T., & Osmanova, G. (2025). Development of effective financial strategies for long-term economic viability. *International Journal of Accounting and Economics Studies*, 12(SI-2), 1–9.
- Amrahov, V., Rahimli, F., Mirzazadeh, N., Ibrahimli, G., & Valizadeh, H. (2023). Satisfying the consumer demand for agricultural products: Possibilities and prediction. *Scientific Horizons*, 26(7), 160–170.
- Amrakhov, V. T. (2022). Risk assessment in agrarian entrepreneurship. *Mitteilungen Klosterneuburg*, 72(6), 99–107.
- Amrakhov, V. T., & Karimova, M. H. (2022). Development opportunities of material and technical resource potential in the agricultural sector. *European Journal of Economics and Management Sciences*, (1), 62–68.
- Ariabod, A., Moghaddasi, R., Zeraatkish, Y., & Mohammadi Nejad, A. (2019). Governance and agricultural growth: Evidence from selected developing countries. *Economic Journal of Emerging Markets*, 11(1), 73–80.
- Dewanta, A. S., & Sidiq, S. (2023). Intensity of the creative economy agency and partnership in empowering micro and small enterprises. *Economic Journal of Emerging Markets*, 15(1), 56–71.
- Ekimova, K. V. (2013). *Finance of organizations (enterprises)*. INFRA-M.
- Gazizov, R. M. (2014). Foreign experience in the development of rural areas. *Young Scientist*, (2), 416–418.
- Isakov, D. A. (2010). *Risk management for the development of municipal economic systems*. MAKS Press.
- Ismayilov, K. N. (2019). The impact of structural changes in agriculture on risk reduction. *Economics and Entrepreneurship*, (1), 456–459.
- Mirzazada, N. (2023). Tarım ürünlerine yönelik tüketici talebi ve onu etkileyen faktörler. *BENGİ Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, 2023(1), 173–185.

- Mirzazada, N. (2025). The state of organization of the management system and its characteristics. *Global Spectrum of Research and Humanities*, 2(4), 107–113.
- Mirzazada, N. (2025). Stages of planning and forecasting in the management system. *Porta Universorum*, 1(10), 110–123.
- Mirzazada, N., & Camalov, T. (2025). Mechanism for regulating business relations. *Porta Universorum*, 1(8), 26–36.
- Mirzazadeh, N. (2022). Направления повышения занятости в аграрной отрасли. *Scientific Collection "InterConf"*, (135), 23–27.
- Mirzazadeh, N. (2023). Формирование стратегических планов развития бизнеса. In *Proceedings of the III International Forum "Dialogue of Young Scientists: Science Talks"* (Vol. 2, pp. 84–86).
- Mirzazadeh, N. (2023). Экспортный потенциал аграрной отрасли Азербайджана: Возможности и приоритеты. *Vestnik Vyatskogo GATU*, 15(1), 1–11.
- Mirzazadeh, N. (2025). Biznes subyektlərində menecment strategiyasının formalaşmasının və inkişafının elmi-nəzəri əsasları. *Journal of Economics*, 2(5), 7–20.
- Mirzazadeh, N., & Zeynalli, M. (2024). Improvement of information provision of small business in the agricultural sphere. *Journal of Economics*, 1(1), 23–27.
- Vodyasov, P. V. (2016). Assessing the physical availability of food for the population of the region (the case of the Altai Territory). *Economics and Entrepreneurship*, 4-2(69-2), 227–230.
- Yermekova, Z., Romanenko, S., Zhanibekova, G., Aitzhanova, B., & Apakhayev, N. (2024). Integration of digital technologies to improve the efficiency of small and medium-sized agricultural enterprises. *Scientific Horizons*, 27(12), 142–152.
- Zubareva, Y. V., & Pilipenko, L. M. (2016). Problems of running agribusiness and directions for their solution. *Fundamental Research*, (12-4), 858–862.

Received: 05.12.2025

Revised: 15.12.2025

Accepted: 25.12.2025

Published: 29.12.2025